

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ 2022 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 22-Ի «ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳԻՐՔ» ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 90-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 5-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ ՍԴՈՒ-1644 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 10-րդ մասը՝ ներկայացնում ենք հատուկ կարծիք՝ Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի մարտի 22-ի «Մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործով ՍԴՈՒ-1644 որոշման (այսուհետ՝ ՍԴՈՒ-1644 որոշում) վերաբերյալ:

1. Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի դեկտեմբերի 7-ի «ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի, 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերության՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործով ՍԴՈՒ-1619 որոշման (այսուհետ նաև՝ ՍԴՈՒ-1619 որոշում) վերաբերյալ ներկայացրած մեր հատուկ կարծիքում¹ նշել ենք, որ Սահմանադրական դատարանը 2021 թվականի հոկտեմբերի 26-ի ՍԴԱՈՒ-218 աշխատակարգային որոշմամբ հաշվի առնելով, որ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի² և Մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի³ հիման վրա քննության ըն-

¹ Տե՛ս http://www.concourt.am/pdf/uploads/6200ce4c9aa15_sdv-1619-hk1.pdf

² 2021 թվականի սեպտեմբերի 1-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված հիշյալ դիմումով Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը խնդրել էր որոշել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի և 5-րդ մասի, 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերության և

դունված գործերը վերաբերում են նույն հարցին, որոշել է, համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 41-րդ հոդվածի, այդ գործերը միավորել և քննել դատարանի նույն նիստում: Սակայն գրեթե մեկ ամիս անց 2021 թվականի նոյեմբերի 30-ի ՍԴԱՌ-242 աշխատակարգային որոշմամբ գործերը միավորելու մասին ՍԴԱՌ-218 աշխատակարգային որոշումն ուժը կորցրած է ճանաչվել: Ի թիվս այլնի, ՍԴՌ-1619 որոշման վերաբերյալ ներկայացրած մեր հատուկ կարծիքում նշել ենք նաև, որ ՍԴԱՌ-242 աշխատակարգային որոշմամբ միավորված գործերի փաստացի առանձնացմամբ խաթարվել է դատարանի նույն նիստում նույն հարցին վերաբերող գործերի միավորված, բազմակողմանի, լրիվ, արդյունավետ քննության ապահովումը, ինչպես նաև գտել ենք, որ **տվյալ գործով սահմանադրական վեճի շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի և 5-րդ մասի, 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերության և «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի իրավակարգավորումների միջև գոյություն ունի համակարգային փոխկապակցվածություն:**

ՍԴՌ-1644 որոշման մեջ ամրագրված Սահմանադրական դատարանի մոտեցումների և եզրահանգումների լույսի ներքո նշում ենք, որ ՍԴՌ-1619 որոշման վերաբերյալ ներկայացրած մեր հատուկ կարծիքում նշված մտահոգությունները չեն փարատվել:

2. Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումի հիման վրա գործը քննության ընդունելու կամ մերժելու, գործի վարույթը կարճելու, քննության ընդունված գործով պարզման ենթակա հանգամանքների շրջանակները որոշելու և ըստ այդմ՝ որոշում կայացնելու առումներով Սահմանադրական դատարանի վերջին

«ՀՀ ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի սահմանադրականության հարցերը:

³ 2021 թվականի սեպտեմբերի 27-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված հիշյալ դիմումով Մարդու իրավունքների պաշտպանը ևս խնդրել էր որոշել «ՀՀ ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի սահմանադրականության հարցը:

շրջանի պրակտիկան միասնական չէ: Դա ակներև է նաև ինչպես ՍԴՈ-1619 և ՍԴՈ-1644 որոշումների, այնպես էլ այդ որոշումների կայացմանը նախորդած Սահմանադրական դատարանի նույն գործերով մի շարք աշխատակարգային որոշումների կապակցությամբ դրսևորած մոտեցումների և արտահայտած դիրքորոշումների պարագայում: Այսպես.

մի դեպքում՝ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիմա վրա Սահմանադրական դատարանը Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի և 5-րդ մասի, 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ պարբերության և «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի վերաբերյալ գործը քննության է ընդունել **ընդհանուր՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու համար (այսինքն՝ ոչ թե միայն դիմողի կողմից վկայակոչված Սահմանադրության կոնկրետ հոդվածների համապատասխանության հարցը որոշելու համար)**⁴, սակայն հետագայում նույն՝ արդեն իսկ քննության ընդունված գործի վարույթը մասամբ կարճել է **դիմողի կողմից վկայակոչված Սահմանադրության կոնկրետ հոդվածներին համապատասխանության մասով**⁵: Մեկ այլ դեպքում՝ «Մարդու իրավունքի պաշտպանի դիմումի հիմա վրա «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի վերաբերյալ» գործը Սահմանադրական դատարանը, քննության ընդունելով **ընդհանուր՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու համար**⁶, հետագայում ՍԴՈ-1644 որոշմամբ այդ գործով վիճարկվող դրույթը քննության է առել Սահմանադրության 48 և 75-րդ հոդվածներին համապատասխանության տեսանկյունից այն դեպքում, երբ դիմողը վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության հարցը բարձրացրել է

⁴ Տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի սեպտեմբերի 22-ի ՍԴԱՈ-194 աշխատակարգային որոշումը:

⁵ Տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի դեկտեմբերի 7-ի ՍԴԱՈ-251 աշխատակարգային որոշումը:

⁶ Տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի հոկտեմբերի 26-ի ՍԴԱՈ-217 աշխատակարգային որոշումը:

Սահմանադրության 27, 63, 67, 75, 79 և 81-րդ հոդվածների տեսանկյունից: Այսինքն՝ Սահմանադրական դատարանը ոչ թե իր իսկ ձևավորած պրակտիկայի շրջանակներում գործի վարույթը մասամբ կարճել է՝ **դիմողի կողմից վկայակոչված և իր կողմից քննության առարկա չդարձրած Սահմանադրության կոնկրետ հոդվածներին համապատասխանության մասով** (Սահմանադրության 27, 63, 67, 79 և 81-րդ հոդվածների մասերով), այլ գործով վիճարկվող դրույթը քննության է առել դիմողի կողմից վկայակոչված Սահմանադրության **միայն 75-րդ հոդվածին** համապատասխանության տեսանկյունից, ինչպես նաև իր նախաձեռնությամբ՝ Սահմանադրության 48-րդ հոդվածին համապատասխանության տեսանկյունից: Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1644 որոշմամբ որևէ ձևով չի անդրադարձել, թե ինչո՞ւ վիճարկվող դրույթը քննության չի առել դիմողի կողմից վկայակոչված Սահմանադրության 27, 63, 67, 79 և 81-րդ հոդվածներին համապատասխանության տեսանկյունից: Ավելին՝ Սահմանադրական դատարանը, չանդրադառնալով «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի ամբողջ իրավակարգավորմանը, ՍԴՈ-1644 որոշման եզրափակիչ մասում այն **ամբողջությամբ** է ճանաչել Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ Սահմանադրությանը համապատասխանող:

Մեր դիրքորոշումն է. դիմումի հիման վրա գործը քննության է ընդունվում ընդհանուր՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու համար (դա է նաև Սահմանադրական դատարանի տարիներ ի վեր ձևավորած պրակտիկան): Իսկ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հիմքերի առկայության դեպքում գործի վարույթը ենթակա է կարճման ոչ թե Սահմանադրության կոնկրետ հոդվածներին համապատասխանության մասով, այլ վիճարկվող դրույթի մասով:

Մի դեպքում՝ Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումն է, որ ինչպես Սահմանադրության մեջ, այնպես էլ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքում շեշտադրված է Մարդու իրավունքների պաշտպանի կողմից Սահմանադրական դատարանում բարձրացվող հարցերը **բացառապես Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված դրույթների համատեքստում**

դիտարկելու պահանջը, որի պահպանվածության հարցը պետք է ստուգվի յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում Մարդու իրավունքների պաշտպանի կողմից ներկայացված դիմումի շրջանակներում⁷, մյուս դեպքում՝ ՍԴՈ-1644 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը գործով վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության հարցը **չի դիտարկել բացառապես Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված դրույթների համատեքստում**, այլ նաև՝ Սահմանադրության այլ գլուխներում ամրագրված դրույթների, մասնավորապես, Սահմանադրության 1-ին գլխում ամրագրված 2, 4 և 7-րդ հոդվածների, Սահմանադրության 11-րդ գլխում ամրագրված 194 և 195-րդ հոդվածների համատեքստում:

Մեր դիրքորոշումն է. չնայած սահմանադրական այն նորմին, որ Մարդու իրավունքների պաշտպանը կարող է Սահմանադրական դատարան դիմել Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետում թվարկված նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով, միաժամանակ սահմանադրական նորմ, պատվիրան է այն, որ Սահմանադրական դատարանը սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է ապահովելու համար Սահմանադրության գերակայությունը: Ուստի, Սահմանադրական դատարանը բարձրացրած սահմանադրականության հարցով որոշում պետք է կայացնի ոչ միայն Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին, այլ Սահմանադրության բոլոր դրույթներին համապատասխանությունը պարզելով⁸:

Մի դեպքում՝ Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիմա վրա քննության ընդունված գործի վարույթը մասամբ կարճվել է նաև այն հիմնավորմամբ, որ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի, դրանում առկա եզրույթների բովանդակության բացահայտումը, օգտագործված

⁷ Տե՛ս, օրինակ՝ Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի մարտի 22-ի ՍԴՈ-58 աշխատակարգային որոշումը:

⁸ Հիշյալ դիրքորոշումն արտահայտել ենք նաև Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի մարտի 15-ի ՍԴՈ-1639 որոշման վերաբերյալ ներկայացրած մեր հատուկ կարծիքում http://www.concourt.am/pdf/uploads/623da8899c557_sdv-1639-hk.pdf

առանձին արտահայտությունների մեկնաբանություններն ուղղակիորեն դուրս են Սահմանադրական դատարանի լիազորությունների շրջանակից⁹, մեկ այլ դեպքում՝ ՍԴՈ-1644 որոշմամբ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի վերաբերյալ կայացվել է որոշում՝ **Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ**:

Մեր դիրքորոշումն է. վիճարկվող դրույթի, այդ թվում՝ դրանում ամրագրված բառերի, եզրույթների, արտահայտությունների, ձևակերպումների, բառակապակցությունների սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը Սահմանադրական դատարանի լիազորությունների տիրույթում է, և Սահմանադրական դատարանը ոչ քիչ թվով գործերով կատարել է այն՝ կայացնելով համապատասխան որոշումներ¹⁰:

3. Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և նկատի ունենալով սույն գործով Սահմանադրական դատարանի մոտեցումներն ու եզրահանգումները՝ ՍԴՈ-1644 որոշումը հիմնավոր, հետևաբար, ընդունելի չենք համարում:

Սույն գործով վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության բացահայտմանն ուղղված հարցադրումները, դրանց շրջանակներում արտահայտված դիրքորոշումները և եզրահանգումները ցույց են տալիս, որ **չի ապահովվել գործի բազմակողմանի և լրիվ քննությունը, այլ կերպ՝ բարձրացված սահմանադրական վեճը չի լուծվել ամբողջ ծավալով, վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության հարցին անդրադարձ կատարվել է հատվածական: Բացի դրանից, ՍԴՈ-1644 որոշման մեջ առկա են երկիմաստ, վերացական, ոչ ամբողջական դատողություններ, ներքին հակասություններ, չի ապահովվել տրամաբանական միասնականություն որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի միջև, որպիսիք կարող են հանգեցնել վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունից դուրս՝ տարաբնույթ, խնդրահարույց ընկալման ու կիրառման: Մասնավորապես.**

⁹ Տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի դեկտեմբերի 7-ի ՍԴԱՈ-251 աշխատակարգային որոշումը:

¹⁰ Հիշյալ դիրքորոշումն արտահայտել ենք նաև Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի դեկտեմբերի 7-ի ՍԴՈ-1619 որոշման վերաբերյալ ներկայացրած մեր հատուկ կարծիքում:

Սահմանադրական դատարանը նշել է, որ Ազգային ժողովի պարզամավորի գրանցված թեկնածուի կամ մինչև պարզամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պարզամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի՝ համաձայնություն տալու հարցի քննության և լուծման գործընթացում այդ անձանց ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության ապահովման առումով **անհրաժեշտ է, որ պահպանվեն ընթացակարգային որոշակի երաշխիքներ**, այնուհետև արձանագրել է, որ **այդ առումով օրենսդրական զարգացումները պետք է ընթանան այն տրամաբանությամբ**, որ երաշխավորվի տվյալ գործընթացին անձի մասնակցությունը, ընձեռվի ընտրվելու իրավունքի սահմանափակումը հիմնավորող նյութերին ծանոթանալու հնարավորություն, ապահովվի անձի լաված լինելու իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ դիրքորոշումներն առաջացնում են տարընկալում: Նախ՝ ՍԴՈ-1644 որոշման մեջ առկա չէ վերաբերելի օրենսդրական վերլուծություն: Պարզ չէ, թե Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումների հիմքում ինչ իրավավերլուծություն է ընկած: Սահմանադրական դատարանն ընթացակարգային երաշխիքների առումով հստակ դիրքորոշում չի արտահայտել Սահմանադրության 75-րդ հոդվածի տեսանկյունից:

Եթե Սահմանադրական դատարանն ընթացակարգային երաշխիքներին անդրադարձել է այն համատեքստում, որ օրենսդրական մակարդակում դրանք բացակայում են, առկա է օրենսդրական բաց, օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու իրավական երաշխիքներ, ինչը սահմանադրականության առումով չի կարող խնդրահարույց չլինել, ապա առաջանում է ներքին հակասություն ՍԴՈ-1644 որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի միջև, քանի որ Սահմանադրական դատարանը վիճարկվող դրույթը ճանաչել է ոչ թե Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր, այլ **Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ** Սահմանադրությանը համապատասխանող: Եթե որպես նպատակադրում սուկ թվարկվել են ընթացակարգային երաշխիքները, որոնց բացակայությունը գործող օրենսդրության մեջ, ըստ էության, Սահմանադրական դատարանը սահմանադրականության առումով խնդրահարույց չի համարել, *միաժամանակ*

զնահատելով ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկան, արձանագրել է, որ ընդհանուր առմամբ այն զարգացել է ՍԴՈ-1644 որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշումներին համահունչ տրամաբանությամբ, ապա այս պարագայում ևս առաջանում է ներքին հակասություն ՍԴՈ-1644 որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի միջև, քանի որ Սահմանադրական դատարանը վիճարկվող դրույթը ճանաչել է ոչ թե Սահմանադրությանը համապատասխանող, այլ **Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ** Սահմանադրությանը համապատասխանող: Այլ կերպ՝ եթե առնվազն գործող իրավակիրառական պրակտիկայում առկա չէ սահմանադրականության տեսանկյունից որևէ խնդրահարույց մեկնաբանում, կիրառում, ապա ինչո՞ւ է վիճարկվող դրույթը ճանաչվում **Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ** Սահմանադրությանը համապատասխանող, ո՞րն է նման որոշում կայացնելու հիմնավորումը և անհրաժեշտությունը:

Բացի դրանից, ընթացակարգային երաշխիքների, դրանց շրջանակի հետ կապված Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումները, ձևակերպումները չափազանց ընդհանրական, վերացական են, հակասում են նաև դրանց վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի նախկինում արտահայտած իրավական դիրքորոշումներին, ինչը կարող է նաև իրավակիրառական պրակտիկայում առաջացնել խնդիրներ:

Մասնավորապես, ՍԴՈ-1644 որոշման մեջ լսված լինելու իրավունքը՝ որպես ընթացակարգային երաշխիք, ոչ միայն չի դիտարկվել Սահմանադրության 50-րդ հոդվածի տեսանկյունից և ըստ այդմ՝ անդրադարձ չի կատարվել դրա սահմանադրաիրավական բովանդակությանը, այլև որոշման եզրափակիչ մասում Սահմանադրական դատարանը, տարանջատելով լսված լինելու իրավունքն առարկություններ ներկայացնելու, բացատրություններ տալու և միջնորդություններ ներկայացնելու իրավունքից, դրանով իսկ, ըստ էության, հակասել է նաև նախկինում արտահայտած իր դիրքորոշումներին¹¹:

¹¹ Տե՛ս, օրինակ՝ Սահմանադրական դատարանի 2020 թվականի մայիսի 12-ի ՍԴՈ-1529 որոշումը:

Սահմանադրական դատարանն առհասարակ չի անդրադարձել անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ ազատությունից զրկելու համաձայնություն տալու հետ կապված Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից կայացված որոշումների՝ դատական վերահսկողության առարկա լինելու, այդ վերահսկողության ծավալի և կարգի հարցերին, որոնք բարձրացվել են նաև սույն գործով դիմողի կողմից:

Անդրադառնալով պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիության՝ որպես պասիվ ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացումն ապահովող օրենքով սահմանված միջոցի՝ այլ անձանց հիմնական իրավունքների և հանրային-իրավական այլ շահերի խնդրահարույց լինելու հարցադրմանը՝ Սահմանադրական դատարանը, մասնավորապես, արձանագրել է, որ օրենսդիրը չի որոշակիացրել այն հանցագործությունների շրջանակը, որոնցով պատգամավորի թեկնածուի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելիս անհրաժեշտ է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությունը, և եզրահանգել է, որ նման կարգավորման պայմաններում անձեռնմխելիությունը փարածվում է, ըստ էության, բոլոր հանցագործությունների համար քրեական հետապնդման հարուցման դեպքերի վրա՝ անկախ դրանց ծանրությունից և առանց հանցագործությունների շրջանակի որևէ սահմանափակման:

Այս առումով, սակայն, Սահմանադրական դատարանը չի հստակեցրել, թե համաչափության սկզբունքի համատեքստում ինչո՞վ է պայմանավորված հանցագործությունների շրջանակը որոշակիացնելու անհրաժեշտությունը: Չի անդրադարձել նաև այդ համատեքստում անձեռնմխելիության շրջանցման համար հնարավոր սողանցքների առաջացման հարցերին, որոնք կարող են պարարտ հող հանդիսանալ քաղաքական դրդապատճառներով քրեական հետապնդումների համար:

*Սահմանադրական դատարանը, մասնավորապես, **արձանագրել է, որ օրենսդրությամբ նախատեսված չէ հստակ որոշակիացված և օբյեկտիվ որևէ չափանիշ և հիմք**, որի հիման վրա Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պետք է որոշում կայացնի պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցով:*

Գտնում ենք, որ զուտ փաստի արձանագրումը, առանց դրա սահմանադրականության գնահատման և եզրահանգման, նոր խնդիրներ է առաջացնում: Հարկ է նկատել նաև, որ Սահմանադրական դատարանը **նշված խնդիրն առհասարակ չի դիտարկել իր կողմից բարձրացված՝ պատգամավորի թեկնածուին տրված անձեռնմխելիության երաշխիքների պատշաճ իրացման համատեքստում, ինչը, մեր կարծիքով, էական նշանակություն ունի թեկնածուի պասիվ ընտրական իրավունքի ազատ իրացման տեսանկյունից:**

Բացի վերը նշվածից, Սահմանադրական դատարանն **արձանագրել է նաև** Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու համաձայնություն չտալու մասին որոշման կայացման դեպքում այդ որոշումը, հաշվի առնելով օրենսդրության մեջ այդպիսի որոշման **իրավական հետևանքների ժամանակային սահմանափակման բացակայության,** ինչպես նաև այդպիսի որոշման կայացման դեպքում դրա հետևանքները հաղթահարելու և քրեական հետապնդման հարուցման և վարույթի հետագա ընթացքն ապահովելու **հստակ կառուցակարգեր նախատեսված չլինելու հանգամանքը,** պատգամավորի թեկնածուի՝ քրեական հետապնդման անձեռնմխելիությունը չհաղթահարելու պարագայում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից նման համաձայնություն չտալու որոշման դեպքում քրեական հետապնդումը (վարույթը) փաստացի կարող է ընդհանրապես անհնարին դառնալ:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի վերը նշված որոշման իրավական հետևանքների ժամանակային սահմանափակման բացակայության վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի դիտարկման առումով հարկ է նշել՝ ակնհայտ է՝ օրենսդրական ձևակերպումների և կարգավորման նպատակների համատեքստում պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունից բխող երաշխիքներն ունեն ժամանակային սահմանափակում՝ պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակը դադարելու պարագայում դադարում է նաև այդ կարգավիճակի բաղադրիչ հանդիսացող անձեռնմխելիությունը: Ավելին, եթե ըստ Սահմանադրական դատարանի՝ անձեռնմխելիությունից զրկելու համաձայնություն չտալու օրենսդրական կարգավորումները չունեն ժամանակային սահմանափակում, ապա նման իրավակար-

գավորումը պետք է ճանաչվեր սահմանադրականության տեսանկյունից խնդրահարույց, քանի որ պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակը դադարելուց հետո, այդ կարգավիճակով պայմանավորված՝ անձեռնմխելիություն ունենալը որևէ լեգիտիմ նպատակ չի կարող հետապնդել:

Պետք է նշել, որ Սահմանադրական դատարանն իր վերոհիշյալ դիրքորոշումներով, **ըստ էության, արձանագրել է համապատասխան կառուցակարգերի օրենսդրությամբ նախատեսված չլինելը, ի դեպ, այնպիսի գնահատումներով, որոնք չեն կարող չդիտարկվել սահմանադրականության տեսանկյունից խնդրահարույց, սակայն չի կատարել համապատասխան եզրահանգում:** Այս պարագայում ևս առաջանում է ներքին հակասություն ՍԴՈ-1644 որոշման պատճառարանական և եզրափակիչ մասերի միջև:

Սահմանադրական դատարանը մի կողմից ՍԴՈ-1644 որոշմամբ, ի թիվս այլնի, նախանշել է հանցագործությունների շրջանակը որոշակիացնելու անհրաժեշտության, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համապատասխան որոշման իրավական հետևանքների ժամանակային սահմանափակման բացակայության հետ կապված խնդիրներ, մյուս կողմից, որպես այդ խնդիրների լուծում դիտարկել է *«Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված կարգավորման խիստ նեղ մեկնաբանությունը, կիրառությունը և ըստ այդմ՝ նախանշել է նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունների շրջանակը:*

Սահմանադրական դատարանը, սակայն, չի հիմնավորել և չի անդրադարձել վերոհիշյալ խնդիրների և դրանց լուծումների միջև պատճառահետևանքային կապին, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունների շրջանակը նախանշել է առանց համակարգային վերլուծության և այդ համատեքստում չի բացահայտել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի դերը:

Ընդհանրական և վերացական ձևակերպումներով Սահմանադրական դատարանը նշել է, որ *պարզամտության թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու հարցի քննարկման շրջանակներում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, չկրկնօրինակելով քրեական վարույթի հանրային մասնակիցների, նաև դատարանների*

գործառույթները, այդպիսով իսկ ապահովելով իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքի կենսագործումը, մի կողմից՝ չքննարկելով հարցեր, որոնք կվտանգեն անձի անմեղության կանխավարկածը, մյուս կողմից՝ պետք է քրեական հետապնդման հարուցմամբ և/կամ ազատագրկմամբ (կալանավորմամբ) պատգամավորի թեկնածուի պասիվ ընտրական նյութական իրավունքի փաստացիորեն սահմանափակումից առաջ, պահպանելով պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու գործընթացի օբյեկտիվությունը (պասիվ ընտրական իրավունքի ընթացակարգային ասպեկտ) և ապահովելով ՍԴՈ-1644 որոշման մեջ նշված ընթացակարգային երաշխիքները, պատասխանի հարցին, թե պատգամավորի թեկնածուի նկատմամբ քրեական հետապնդման հարուցումը և/կամ նրան ազատությունից զրկումը (կալանավորումը) ունի՞ արդյոք քաղաքական դրդապատճառներ, և արդյո՞ք դրանցով հետապնդվում կամ կարող է հետապնդվել անձի պասիվ ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացմանը խոչընդոտելու նպատակ:

Միաժամանակ Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից լուծվող հարցերի բնույթից էլ ինքնին բխում է, որ պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունից զրկելու ընթացակարգի շրջանակներում տեղ չեն գտնում և չեն կարող տեղ գտնել քրեական մեղադրանքի, (հետևաբար նաև) պաշտպանության գործառույթները:

Ակնհայտ է, որ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը որևէ պարագայում չպետք է խախտի անձի անմեղության կանխավարկածը: Ինչ վերաբերում է դատարանի գործառույթները չկրկնօրինակելուն, ապա բովանդակային առումով որևէ պարագայում դա չի կարող տեղի ունենալ, մասնավորապես, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պատգամավորի թեկնածուին ազատությունից զրկելու համար տալիս է համաձայնություն, իսկ դատարանն ազատությունից զրկելու հարցի վերաբերյալ կայացնում է բովանդակային որոշում: Եթե Սահմանադրական դատարանի բարձրացրած հարցը վերաբերվում է ընթացակարգային այնպիսի լիազորությունների «կրկնօրինակմանը»,

որոնցից է՝ գործի նյութերին ծանոթանալը, այդ թվում՝ մեղադրանքին, մեղադրանքը հիմնավորող նյութերին, ապա առանց դա անելու Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնություն տալու լիազորությունը մեծ ռիսկայնություն ունի վերաձվելու կամայականության, քանզի կստացվի, որ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը «փակ աչքերով» որոշում է կայացնում:

Ինչպես վերը նշել ենք, Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1644 որոշմամբ չի անդրադարձել «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի այն իրավակարգավորման սահմանադրականության հարցին, համաձայն որի՝ «Սույն մասով սահմանված դրույթը չի տարածվում մինչև թեկնածու գրանցվելը ձերբակալված կամ կալանավորված քաղաքացիների, ինչպես նաև ձերբակալված անձի նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու և նշված անձանց կալանքի ժամկետը երկարաձգելու դեպքերի վրա», չնայած այն հանգամանքին, որ սույն գործը քննության է ընդունվել ամբողջությամբ¹²: Միաժամանակ, ՍԴՈ-1644 որոշման եզրափակիչ մասում «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասն **ամբողջությամբ** ճանաչվել է Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ Սահմանադրությանը համապատասխանող:

Սահմանադրական դատարանը, մասնավորապես, չի անդրադարձել այն հարցի սահմանադրականությանը, թե արդյո՞ք անազատության մեջ գտնվող պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ չունեցող անձը պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ձեռք բերելու պահից կարող է պահվել անազատության մեջ այլ կերպ,

¹² Այս համատեքստում ևս ընդգծում ենք, որ Սահմանադրական դատարանը պետք է լուծի սահմանադրական վեճն ամբողջ ծավալով՝ սահմանադրականության հարցի բոլոր ասպեկտների հաշվառմամբ, կաշկանդված չլինելով դիմողի (դիմողների) բարձրացրած հարցադրումներով, ներկայացրած փաստերով և փաստարկներով, ենթադրյալ հակասահմանադրականության առումով վկայակոչած Սահմանադրության կոնկրետ հոդվածներով՝ քանզի վերջնարդյունքը սահմանադրական արդարադատության իրականացմամբ Սահմանադրության գերակայության ապահովումն է:

քան Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ¹³: Ի դեպ, անդրադառնալով պատգամավորին առնչվող համանման հարցին՝ Սահմանադրական դատարանն իր 2021 թվականի դեկտեմբերի 7-ի ՍԴՈ-1619 որոշման եզրափակիչ մասում արտահայտել է հստակ դիրքորոշում:

Գտնում ենք, որ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի վերոհիշյալ դրույթը սահմանադրականության տեսանկյունից խնդրահարույց է ՍԴՈ-1619 որոշման վերաբերյալ ներկայացրած մեր հատուկ կարծիքով արտահայտած վերաբերելի դիրքորոշումների համատեքստում:

Ամփոփելով վերահաստատում ենք մեր այն դիրքորոշումը, որ **Սահմանադրության գերակայությունն ապահովվում է, երբ սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելիս լեգիտիմ կազմով գործող Սահմանադրական դատարանը, լինելով անկախ և ենթարկվելով միայն Սահմանադրությանը, ընդունում է այնպիսի որոշումներ և եզրակացություններ, որոնցում առնվազն բացառվում է սահմանադրական արժեքների, սկզբունքների, նորմերի, ինստիտուտների նենգափոխումը և իմաստազրկումը, ապահովվում է Սահմանադրության միասնականությունը, ինքնաբավությունը և կայունությունը:** Սահմանադրական դատարանի որոշումներով և եզրակացություններով պետք է ամբողջ ծավալով լուծվեն քննության առարկա սահմանադրական վեճերը, այլ ոչ հատվածական և աղճատված՝ հարուցելով նոր կամ խորացնելով առկա խնդիրները: Բացի դրանից, Սահմանադրական դատարանի որոշումները և եզրակացությունները պետք է կայացվեն օբյեկտիվ, բազմակողմանի և լրիվ քննության արդյունքում, որոշումների և եզրակացությունների կառուցվածքային ամբողջականությունը և

¹³ Հարկ է նշել, որ համանման հարց բարձրացվել էր 2021 թվականի սեպտեմբերի 1-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումով, որի հիման վրա քննության ընդունված գործի վարույթը մասամբ՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի մասով, Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի դեկտեմբերի 7-ի ՍԴԱՈ-251 աշխատակարգային որոշմամբ կարճվել էր:

տրամաբանական միասնականությունը խաթարված չլինեն, զերծ լինեն ներքին հակասություններից, երկիմաստ, սխալ ու խեղաթյուրող դիրքորոշումներից: Պակաս կարևոր չէ, որ այդ որոշումները և եզրակացությունները չլինեն անհարկի ծանրաբեռնված, այդ թվում՝ պարզունակ դատողություններով, ոչ վերաբերելի, ընդհանրական վերլուծություններով և դիրքորոշումների վկայակոչումներով¹⁴:

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ
ՀՐԱՅՐ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ**

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ
ԱՐԵՎԻԿ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ**

1 ապրիլի 2022թ.

¹⁴ Տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի մարտի 15-ի ՍԴՈ-1639 որոշման վերաբերյալ մեր հատուկ կարծիքը: